

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De politieke wetenschap in België: Resultaten van franse kuituur en elitair pragmatisme
Dewachter, W.

Citation

Dewachter, W. (1974). De politieke wetenschap in België: Resultaten van franse kuituur en elitair pragmatisme. *Acta Politica*, 9: 1974(1), 24-53. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451475>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451475>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De Politieke Wetenschap in België: resultante van Franse cultuur en elitair pragmatisme¹

door W. Dewachter

Ook in andere landen is de politieke wetenschap lang niet een gegroepede, eenduidige resultante van wetenschappelijke activiteit. In vergelijking met een aantal andere nationale politieke wetenschappen, de Britse, de Duitse, de Nederlandse, de Noorse en zeer zeker de Amerikaanse, is de Belgische politieke wetenschap nog meer gediversifieerd — alle verhoudingen in acht genomen —. Dit is te wijten aan de specifieke problemen waarmee deze wetenschap te kampen heeft en die terug te voeren zijn tot twee hoofd-determinanten: het haast uitsluitend aanleunen van dit tweetalig² land bij de Franse cultuur enerzijds en het pragmatisme dat binnen de elitaire normen de beleidsvoering in het Belgisch politiek bestel bepaalt anderzijds. Deze stelling dient nader toegelicht.

I De politieke wetenschap in België als resultante van Franse cultuur

Aan Charles Rogier, een van de meest prominente Belgische politici uit de 19e eeuw, schrijft men de woorden toe: *La Belgique sera latine ou ne sera pas*. Autentiek of niet, deze woorden beschrijven goed de politieke cultuur waarin België is ontstaan en gegroeid, politieke cultuur waaruit het zich maar langzaam en moeizaam kan bevrijden. De volksmond heeft deze politieke cultuur duidelijk ervaren en vertolkt: 'Als het in Parijs regent, druppelt het in Brussel'.

Wat waar was en grotendeels nog is voor de politiek, geldt ook, en misschien nog meer, voor de hele geestesbeschaving — de letterkunde uitgezonderd. — De politieke wetenschap in België als deel van deze geestesbeschaving draagt ook dit kenmerk.³

Dit resultante zijn van het Franse kulturele erfgoed is des te meer waar, gezien het Vlaamse volk tot voor ongeveer 20 jaar zonder eigen elite is geweest en pas sinds de dertiger jaren van deze eeuw een institutionele erkenning van de eigen taal als voertaal voor het middelbaar en hoger onderwijs

¹ Dit artikel is een in ruime mate herwerkte versie van de lezing voorgedragen tijdens de bijeenkomst van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek en van het Belgisch Instituut voor Wetenschap der Politiek in Tilburg op 10 maart 1972. De inhoud is volledig bijgewerkt tot september 1973. Op menig punt is aanvulling gekomen. Aanzienlijke hulp hierbij heb ik gekregen van A. Van den Brande, B. De Clercq, M. Claeys-Van Haegendoren, H. Van Hassel, G. Tegenbos en L. Claes. Graag dank ik hen langs deze weg.

² Abstraktie gemaakt van de Duitssprekenden in het Oosten van het land.

³ Het is opmerkelijk dat, alhoewel de Poolse politiek toch een goed eind verder van het Frans beleid afstond dan de Belgische, de oriëntering naar de Franse geestesbeschaving alleen reeds een sterke beïnvloeding van de Poolse wetenschap meebracht. Zie hierover: S. Ehrlich, *Die politischen Wissenschaft in Polen*, in: *Annuaire suisse de science politique*, 1968, blz. 60.

heeft verkregen. Uitzonderlijke figuren als Jan-Frans Willems, Lieven Gevaert, Lodewijk de Raet, Frans Van Cauwelaert, Kamiel Huysmans maken nog geen elite. In 1906 zal Kardinaal Mercier als instructie geven 'Qui-conque comprend le rôle de l'Université (. . .) ne peut raisonnablement prétendre que le français et le flamand doivent être mis sur pied d'égalité dans l'enseignement universitaire'.⁴

Pas in 1930 zal men in België voor het eerst een universiteit vernederlandsen: (behoudens het intermezzo tijdens de Duitse bezetting in 14-18) nl. de Rijksuniversiteit Gent. Leuven begint in die jaren slechts met een 'Vervlaamsing van de leergangen' om pas in het midden van de zestiger jaren gesplitst te worden in een Nederlandse en Franse universiteit. De Vrije Universiteit te Brussel heeft pas sinds een paar jaren een Vlaamse universiteit opgericht.

Aan deze indikator van de plaats van het Nederlands aan de universiteiten gemeten is het duidelijk dat de Franse cultuur in België gemeengoed was. Ook in het ontstaan en de groei van de politieke wetenschap in België is deze genetische stam duidelijk aanwijsbaar.

Zoals de Franse politieke wetenschap is ook de politieke wetenschap in België, zeker de academische, langs drie takken gegroeid: het publiek recht, de politieke geschiedenis en de sociologie. De stand van de politieke wetenschap in België is thans nog zo dat men om tot de aard, de wezenheid van deze wetenschap te komen, men ze langs deze ontwikkelingsrichtingen moet benaderen.

I.1 De invloed van het Franse erfgoed: ontwikkeling uit het publiek recht

Wie twintig jaar geleden politieke wetenschap zei in Frankrijk dacht aan namen als G. Burdeau, M. Duverger, M. Prélot, G. Vedel; allen jurist van vorming, allen docenten van publiek recht. En deze namen vormen een eindpunt van een vier generaties lange evolutie van A. Esmein tot A. Soulier, waarbij de belangrijkste andere namen zijn J. Barthélémy, L. Duguit, M. Hauriou.⁵ Zeker Burdeau en Duverger hebben een groot aandeel gehad in het ontstaan en de groei van de politieke wetenschap in Frankrijk. Uit deze stam van het publiek recht is heel wat ontwikkeling gekomen in de Franse politieke wetenschap. De geest waarin dit gebeurde kan wel gesuggered worden langs het volgend citaat van Burdeau: 'L'introduction de la sociologie politique, dans les programmes de ce qu'étaient, hier encore, les Facultés de droit, a été motivée par le souci de procurer, aux étudiants,

⁴ K. Van Isacker, *Herderlijke brieven over politiek*. Antwerpen, 1969, blz. 81.

⁵ M. Prélot, *La science politique*, Parijs, 1969, blz. 54-55.

des cadres de la vie politique, une vue plus réaliste que celle que pouvait leur offrir la seule analyse de son armature juridique. L'intention était excellente, encore que l'on puisse se demander s'il n'eût pas été préférable de laisser aux professeurs de droit constitutionnel le soin, auquel d'ailleurs bien peu se dérobaient, d'élargir l'étude des règles par l'examen des facteurs sociaux qui conditionnent leur substance comme ils déterminent leurs incidences et leurs modalités d'application'.⁶ Deze tekst is nota bene geschreven in 1969 en als inleiding op een boekje over politieksociologie. Dit citaat wijst op een geestesgesteldheid die op zijn minst naar het paternalisme neigt. Erg bevorderlijk voor de autonome groei van het geesteskind is deze houding natuurlijk niet.

Zoals in Frankrijk hebben ook in België eminente konstitutionalisten, of juristen van het publiek recht aanzienlijk bijgedragen tot het ontluiken en de groei van de politieke wetenschap.

J. Van den Heuvel, hoogleraar in staatsrecht aan de (toen franstalige) Katholieke Universiteit te Leuven en zelf politicus, beroept zich nadrukkelijk op het Franse voorbeeld als hij pleit voor het oprichten van de school voor Politieke en Sociale Wetenschappen aan deze universiteit. 'En France M. Boutmy a fondé, il y a plusieurs années, une Ecole libre des Sciences politiques qui a obtenu le plus vif succès. Elle répondait à un besoin; son organisation était adaptée à la préparation aux principales fonctions administratives: ses professeurs avaient été recrutés parmi des spécialistes d'élite. Il nous manque en Belgique un enseignement qui corresponde à celui de l'Ecole libre de M. Boutmy'.⁷

Uit het verder betoog blijkt duidelijk de juridische basis van de politieke wetenschappen toen. Van den Heuvel gaat te keer tegen een programma dat minstens een halve eeuw ten achter is.

'L'élève qui veut conquérir le grade, se borne à répéter les éléments du droit public, du droit administratif et de l'économie politique: il donne un coup d'oeil rapide aux principes du droit des gens et le voilà sacré docteur, réputé expert dans des sciences politiques qu'il n'a jamais étudiées'.⁸

Maar ook in het nieuwe, op Frankrijk geïnspireerde programma, blijkt duidelijk de juridische basis. Van den Heuvel wenst inderdaad als grote vernieuwingen naast de kursussen van parlementaire geschiedenis en diplomatieke geschiedenis, de vakken vergelijkend recht en sociale wetgeving.

⁶ G. Burdeau, Préface, blz. I in: J. P. Buffulan, *Introduction à la sociologie politique*. Parijs, 1969. Vroeger heeft Burdeau wel een ander standpunt verdedigd: G. Burdeau, *Méthode de la science politique*, Parijs, 1969, blz. 50.

⁷ J. Van den Heuvel, *Rapport sur l'enseignement des sciences politiques présenté au Congrès de Malines de 1891*. Gent, 1892, blz. 9.

⁸ J. Van den Heuvel, a.w., blz. 9.

Hier moge reeds opgemerkt worden dat toen, zoals ook later, in een typisch verzuilingsperspektief gewerkt wordt: de Katholieke Universiteit te Leuven tegen de vrijzinnige Vrije Universiteit te Brussel. In hetzelfde pleidooi immers zegt Van den Heuvel: 'l'Université de Bruxelles a cru réagir contre la situation par la création d'une école des sciences sociales. Malheureusement le programme des cours semble trainer dans une ornière positiviste'.⁹ (De oprichting ten dien tijde van een School voor Sociale Wetenschappen in Brussel en een School voor Politieke en Sociale Wetenschappen te Leuven zal 80 jaar later nog altijd zijn weerslag hebben — zie verder het overzicht van de sociologie op de politieke wetenschap en meer bepaald in Brussel).

L. Dupriez, aan dezelfde universiteit, heeft met zijn studies rond de evenredige vertegenwoordiging heel wat aan politieke wetenschap gedaan. Maar ook L. Dupriez was een konstitutionalist.

En men kan het rijtje nog langer maken: P. M. Orban, W. Ganshof Van der Meersch, P. Wigny, A. Mast, J. Gilissen, F. Perin, J. De Meyer, J. Buchmann. Elk van deze auteurs heeft zijn juridische activiteit verlengd naar de politieke wetenschap. Slechts een paar voorbeelden.

De *Propos constitutionnelles* van P. Wigny zijn stellig grondwettelijke praatjes, maar de manier van bekijken en de politieke informatie die er in verwerkt is maken ze tot een 'bronnenboek' voor de politieke wetenschap. Zo ook zijn zeer recent bronnenboek over de laatste grondwetsherziening. Wigny overigens was ook politicus. Een andere politicus, F. Perin, thans hoogleraar in het staatsrecht aan de Rijksuniversiteit te Luik, heeft met zijn *La démocratie enrayée. Essai sur la régime parlementaire belge de 1918 à 1958* één van de — tot nog toe — beste ontledingen van het Belgische politiek systeem gegeven; zij het dat de ontleding nog in aanzienlijke mate op het formele stramen is geborduurd. Zijn later werk heeft zeker een zelfde afstand tot een strak juridisch keurslijf bewaard. Een jurist bij uitstek, A. Mast, — lid van de Raad van State — schrijft voor de Franse reeks: 'Comment ils sont gouvernés' het werk dat de politieke stelsels van de Benelux-landen samenvat. J. Gilissen schrijft twee werken over de vertegenwoordigingsstelsels in België. En de man die te Leuven misschien de grootste verdienste van allen gehad heeft in het uitbouwen van de politieke wetenschap, J. De Meyer, legt zich sinds meerdere jaren weer uitsluitend toe op het staatsrecht. Hij lag nochtans aan de basis van de studie: *Elections in the Countries of the European Communities and in the United Kingdom*. En van hem dient vermeld de meest kritische ontleding van wat men de functie van de monarchie in België zou kunnen heten.

De enige eigenlijk die konsekvent de weg van het publiek recht naar de

⁹ J. Van den Heuvel, a.w., blz. 10.

politieke wetenschap is gegaan is J. Buchmann. Zijn grootste verdienste ligt in de oriëntering van het Département de Science Politique van de U.C.L. Het vertoont een aantal oorspronkelijke kenmerken. Het is vooreerst het departement dat het sterkst de oude Franse school en de nieuwigheden van de Amerikaanse richtingen tracht te verzoenen. Van alle departementen staat het het breedst open voor een matematische benadering. Verder blijkt de aantrekkingskracht van een vernieuwd onderwijs in de politieke wetenschap het sterkst langs de kursussen van J. Buchmann. Hierin hanteert hij begrippen als 'project politique, procédé politique, structures d'effectivité, les mutations fonctionnelles, structurelles et dimensionnelles du Politique, la capacité décisionnelle, la prospective institutionnelle'. Toegegeven dat dit alles niet gespeend is van een grote dosis Franse elegantie.

Deze juridische stam is in de politieke wetenschap in België nog zeer sterk aanwezig. Dit kan het duidelijkst waargenomen worden in het opleidingsprogramma aan de Rijksuniversiteit Gent: zowel in de kandidaatsopleiding als in de licentie-opleiding staatswetenschappen gaan 45 % van de kolleges naar rechtsvakken. Wetgeving van Kongo (zelfs nu nog, meer dan 10 jaar na de onafhankelijkheidsverlening), vergelijkend grondwettelijk recht, staatsrecht — bijzondere stof —, zijn een paar titels uit haar licentie-opleiding. De andere Belgische universiteiten hebben gemiddeld 25 % recht in de kandidaatsopleiding en 15 % in de licentie-opleiding. De Katholieke Universiteit te Leuven heeft geen enkel verplicht rechtsvak meer in haar licentie-opleiding.

Het ontluiken op de juridische stam heeft als belangrijk gevolg een grote moeilijkheid om zich aan te passen aan de internationaal geldende methodologie en technieken en aan de internationaal opgeld makende theorieën. Studies betreffende verkiezingen en discussies over regimes of systeemklassifikaties kunnen vanaf deze stam wel gaan bloeien. Maar een aansluiting krijgen bij het Amerikaanse behaviorisme is voor deze richting uitzonderlijk moeilijk.

Dit kenmerk is duidelijk zichtbaar in de Belgische politieke wetenschap. De werken van het Interuniversitair Instituut voor Staatsrecht, die meer naar de politieke wetenschap neigen dan naar het staatsrecht, zoals deze van H. De Croo, H. Van Impe, J. Velu en B. Waleffe dragen allen deze stempel. Het meest treffende beeld hiervan biedt de studie die opgezet is niet meer als juridisch maar als politiek-wetenschappelijk onderzoek: *Elections in the Countries of the European Communities and in the United Kingdom* van het Centrum voor Politieke Studiën en het Europa-College in Brugge. In deze studie is, zeker naar Belgische normen, zeer veel kapitaal en energie geïnvesteerd. Het resultaat is in bepaald opzicht ontgoochelend.¹⁰ Van der Wusten schreef, niet helemaal ten onrechte: 'De auteurs

van dit boek willen echter niet zoveel vertellen. Ze willen alleen materiaal aandragen opdat de lezer zelf verder studere. Een kaart spreekt niet dan bij uitzondering voor zichzelf. Kaarten bewijzen niets, ze illustreren een betoog, ondersteunen het, kunnen mogelijk iemand op een idee brengen. Hier gebeurt dat allemaal niet. Wie een probleem wil oplossen, zal dat zelf moeten formuleren en zich vooral met het tabellenwerk in dit boek moeten bezig houden. Eén suggestie doen de auteurs door een gedeelte van een bevolkingsdichtheidskaartje in transparant bij te voegen. Men kan het op één van de andere kaarten leggen en zo dient men dan, naar wij aannemen, een indruk te krijgen van de samenhang tussen bevolkingsdichtheid en steun aan bepaalde typen partijen.¹¹ Afgezien van de te rudimentaire beoordeling van de kartografie als instrument, suggereert zijn bespreking toch duidelijk de moeilijkheid voor wetenschappers uit deze stam om de drempel naar het gedrag- en actie-onderzoek te betreden, of anders gesteld om de sociologische empirie aan te pakken. In heel wat werken van politieke wetenschap in België is dit euvel voelbaar.

Uit deze juridische oorsprong stamt ook nog een ander kenmerk van de politieke wetenschap in België, nl. haar strenge en brede scheiding tussen de wetenschappelijke benadering van de staat en van de internationale politiek. Vanuit dit groeien is de politieke wetenschap een 'staatswetenschap'. Dit komt mede doordat net zoals in Frankrijk ook in België de hoogleraren in het volkenrecht er veel minder in geslaagd zijn dan hun kollega's uit het staatsrecht stimulansen te geven tot het ontluiken van een wetenschap van de internationale politiek. Dit ligt overigens wel in de lijn van het universeel achteropkomen van deze sektor in de politieke wetenschap. Naast de grote afstand, moet vastgesteld worden dat ook in België de studie van de internationale politiek een achterstand heeft. Het voorbeeld bij uitstek hierbij in België is wel het Institut Royal des Relations Internationales (Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen). De Raad van Beheer is overwegend samengesteld uit juristen: naast één historicus en drie economen zetelen er niet minder dan 18 juristen in dit orgaan. Men heeft het dan ook zijn 'selekte plooiën' verweten en verder nog dat het 'K.I.I.B. geen al te best voorbeeld is van een instelling die een moderne, sociaal gerichte en open politiek naar buitenuit voert'.¹² Slechts aarzelend gaat men nu in België de weg op van een politologische benadering van de internationale politiek met enkele nieuwe projecten en

¹⁰ Ondergetekende kan vrij spreken aangezien hij één der medewerkers was.

¹¹ H. van der Wusten, (boekbespreking): in *Acta Politica*, 1968 II, nr. 4, blz. 367.

¹² H. Buntinx, *De homo bellicosus en zijn therapeuten*. Vlaams aandeel in het polemologisch onderzoek, in: *Ons Erfdeel*, 1971, nr. 4, blz. 26.

met enige aandacht voor de polemologie.

Het 'Centre de sociologie de la guerre' (U.L.B.) o.l.v. generaal V. Werner¹³ met zijn: *Le nationalisme — Facteur belligère*; de afdeling Internationale Betrekkingen (K.U.L.) o.l.v. O. De Raeymaeker en met V. Werck werkt in die richting; zie *American Foreign Policy in Europe* en haar uitgebreid programma 'Small Powers in Alignment'. Toch blijft duidelijk nog een aarzeling om grondig van richting te veranderen. 'Contrairement à ce qu'affirme David Vital nous ne croyons pas qu'il soit possible d'établir des critères matériels pour définir les diverses catégories: micro-powers, small-powers, middle-powers et big-powers',¹⁴

Wat normaal gezien de kloof tussen de 'staatswetenschap' en de 'internationale betrekkingen' zou moeten overbruggen, nl. de studie van de Europese integratie, is vooralsnog niet in deze brugfunctie geslaagd. Zoals de interesse voor de Europese integratie gegroeid is, eens te meer uit de Rechts-fakulteiten, biedt zij geen grote mogelijkheden tot uitgebreide toevoer van de methodes uit de empirische sociale wetenschappen. Een strenge en sterke politologische aanpak en inbreng ontbreekt haast over de ganse lijn.

G. Van Oudenhove bij voorbeeld vertegenwoordigt de traditionele, juridische lijn. Hij vertrekt nochtans uit een eerder onafhankelijke opstelling, bij de analyse van de politieke partijen in het Europees Parlement: *The Political Parties in the European Parliament*. Zijn jongste werkje: *Twintig jaar klein Europa, 1950-1970. De eerste supra-nationale bestuursinstellingen* neigt al weer veel sterker naar het recht terug. En zijn leeropdracht voor Europees recht aan de rechtsfaculteit te Gent wijst op de uiteindelijke toeleveringsruimte. P. Van de Meerssche start nauw aanleunend bij het recht in zijn onderzoek over *Het Europees Openbaar Ambt* maar gaandeweg gaat hij meer politiek wetenschappelijk evolueren. Zijn *Europese Integratie 1945-1970*, zij het dat de politieke geschiedenis hierin sterk overweegt, en zijn: *Europa morgen. Integratie of desintegratie*, zijn hiervan duidelijke manifestaties. De 'mislukking' van de *Elections in the Countries of the European Communities* die hoger reeds besproken is wijst ook op het (voorlopig) falen. Bovendien — en dit is wellicht de meest geldige aanduiding — brengen het Institut d'Etudes Européennes van de Université Libre de Bruxelles wat erg produktief is, en het Centre d'Etudes Européennes van de Université Catholique de Louvain in hun publikaties haast uitsluitend juridische en economische studies. A contrario kan men dit beeld tekenen door

¹³ Het Centrum voor Polemologie der Vrije Universiteit Brussel heeft tot nog toe enkel publikaties van zijn Nederlandse voorzitter J. Niezing.

¹⁴ O. De Raeymaeker, Signification de l'appartenance à une alliance pour les petits pays, in: *Chronique de politique étrangère*, 1971, nr. 1, blz. 7.

te verwijzen naar het meest politologische werk in deze in België uitgegeven: *Les groupes de pression dans la Communauté Européenne*. Hierbij moet aangestipt dat de auteurs J. Meynaud en D. Sidjanski, uitgerekend buitenlanders zijn. Al is de Europese oogst behoorlijk groot, de vraag naar de acceleratie van het politologisch benaderen van de Europese integratie blijft gesteld.

Een soortgelijke mogelijkheid als de Europese integratie, op stuk van overbrugging van de kloof staatswetenschap en internationale betrekkingen en op stuk van invoeren van meer politologische aanpak bood de onafhankelijkheidsverlening aan Belgisch Kongo. En deze is er wel wat beter in gelukt. Er waren nog wel de meer institutionele benaderingen (F. Perin, J. Buchmann), maar langs de politieke betrokkenheid (W. Ganshof Van der Meersch, J. Van Bilsen, J. Van Lierde, J. Gérard-Libois) is men gekomen tot het laten doorwegen van de politieke factoren. De werken door J. Gérard-Libois en B. Verhaegen samengesteld verdienen, zeker qua informatie, de volle aandacht. Maar ook hier is de aanzet niet voldragen geraakt. De aandacht vervluchtigde snel toen België zich politiek terugtrok. En eens te meer kwam een buitenlander, met het beste werk: C. Young: *Politics in the Congo*. De synthese werd door de Belgen niet geleverd.

1.2 De invloed van het Franse erfgoed: ontwikkeling uit de politieke geschiedenis

De Franse politieke wetenschap heeft in tweede instantie een hele reeks namen van bekende historici. R. Rémond, A. Grosser, J. Touchard, J. J. Chevallier, R. Aron, J.-B. Duroselle, P. Renouvin, J. Godechot, M. Gallo, A. Kriegel, A. Soboul, betekenen heel wat op stuk van politieke wetenschap. De meesten onder hen zijn wetenschappelijk heel wat schatplicht verschuldigd aan de hen voorafgaande politieke historici zoals de briljante A. Michélet, E. Lavisse, F. Guizot, A. Daniel, E. Bonnefous.

Parallel met deze aanbreng van de historici in de Franse politieke wetenschap, is ook in België de politieke wetenschap heel wat schatplicht verschuldigd aan de politieke geschiedenis. Maar het komt mij voor dat de evolutie wat de geschiedschrijving betreft wel iets autonomer en lossere van de Franse beweging is gebeurd dan dit met de groei van uit het publiek recht is gegaan. De geschiedschrijving in België kende namelijk een sterke uitbouw en genoot een grote faam. Het werk van H. Pirenne is hiervan een aanduiding.

De geschiedschrijving in België van het einde van de 19e eeuw en begin van de 20e eeuw heeft heel wat aandacht gehad voor de politieke geschiedenis. De naam bij uitstek is H. Pirenne, die ook op dit gebied een internationaal erkende figuur is. Maar geleerden als Ch. Terlinden, F. Van Kalken hebben

eveneens zeer waardevol werk gepresteerd. De studie bijvoorbeeld van C. Terlinden van 1929 over het ontstaan en de evolutie van de partijen in België is een interessant werkstuk. En F. Van Kalken heeft meerdere klassieken op zijn naam. Zie zijn *La Belgique contemporaine (1780-1930). Histoire d'une évolution politique*. Een aantal van zijn studies wijzen overigens op een voor die periode niet zo vanzelf sprekende politiek-sociologische aandacht: *La notion parti sous l'Ancien Régime, Les techniques de pression populaire pour le suffrage universel, Commotions populaires en Belgique (1834-1902)*. Ook P. Harsin is enigermate in deze richting gegaan.

Er is evenwel een tijds kloof tussen deze generatie en de actuele, sterke lichte van politieke geschiedschrijvers. Tussen het einde van de dertiger jaren en het einde van de vijftiger jaren is er een grote lege leemte, een dorre periode. Eén van de weinig belangrijke werken die in die periode geschreven werden: *Le régime parlementaire belge de 1919 à 1940* is dan nog door een buitenlander, door de Zweed C. Höjer geschreven. Met *Les origines du catholicisme libéral en Belgique* van H. Haag en met *Werkelijk en wettelijk land* van K. Van Isacker zet een nieuwe generatie aan. Deze generatie zal gaandeweg meer en meer de politieke geschiedenis gaan beoefenen. Dikwijls wordt deze evolutie vanuit de sociale geschiedenis begonnen, waar nu de beweging ook wel eens omgekeerd loopt. Er is nu weer een sterke lichte van politieke geschiedschrijvers aan het werk. J. Willequet, J. Stengers en J. Bartier in Brussel, K. Van Isacker verder in Antwerpen en vooral J. Dhondt¹⁵ en T. Luykx in Gent, Dhondt als uitbouwer en bezieler van de richting hedendaagse geschiedenis met zeer sterke politiek wetenschappelijke inslag en met grote produktie; Luykx met zijn algemeen gebruikte *Politieke geschiedenis van België van 1789 tot heden* en met zijn recente syntesepoging: *Geschiedenis van de internationale betrekkingen sedert het Congres van Wenen*. Hierop volgt nog een tweede golf in deze generatie: L. Wils en R. De Schrijver in Leuven (KUL) en de jongeren uit de Gentse school H. Balthazar, R. van Eenoo, E. Witte en M. Boeynaems. De franstalige clerici A. Simon en R. Aubert maken — en hoe kan het verwonderen gezien de hechte banden tussen kerk en staat in België — frekwent uitstappen uit de kerkgeschiedenis naar de politieke geschiedenis. Hun werk is op dat gebied zeer belangrijk en gezagvol. Het monumentale werk van H. Elias¹⁶ *Geschiedenis van de Vlaamse gedachte 1780-1830* en zelfs zijn meer kroniekmatige *25 Jaar Vlaamse beweging 1914-1939* brengen eindelijk — en op welke imposante wijze — een wetenschappelijke inbreng van de Vlamingen in hun volkseigen kwestie tot stand — wetenschappe-

¹⁵ Overleden in 1972.

¹⁶ Overleden in 1972.

lijke inbreng die tot dan toe maar al te zeer de realisatie van buitenlanders zoals S. Clough en A. Willemsen was. Voor hun frekwente politieke referenties dienen ook de bijdragen tot de economische geschiedenis van G. Jacquemyns en F. Baudhuin vermeld. Zij zitten evenwel buiten de generatie-cyclus.

Uit deze traditie en vooral uit en met deze heropleving in de tweede generatie zullen dan een reeks werken groeien waarbij de geschiedschrijving pas op de tweede plaats komt, na de politologische benadering. Het werk van M. Claeys-Van Haegendoren *25 jaar Belgisch Socialisme* is hiervan een prototype. Het is op dat punt baanbrekend in België. In die zelfde richting gaan de werken van M. Liebman. *Politieke machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden, 1830-1848* van E. Witte dient in dit opzicht zeker ook vermeld. Het recente werk *L'an 40. La Belgique occupée* van J. Gérard Libois en J. Gotovitch is van deze politologische benadering de duidelijkste realisatie. Een vergelijking met het pas verschenen volgens de canons van de historische kritiek zeer voortreffelijk werk van A. De Jonghe: *Hitler en het politieke lot van België* wijst overduidelijk op de verschillende oriëntering. Dat *L'an 40* een commerciële best-seller is (na 3 maanden 3 drukken met meer dan 10.000 exemplaren) kan enkel maar verheugen en doen hopen. Het feit mag evenwel niet de algemeen zeer slechte situatie van de verkoop van politologische werken uit het oog laten verliezen. Overigens treft dit wat België betreft, niet alleen het politologisch werk, maar alle wetenschappelijk werk uit de niet-sedert-jaar en-dag-gevestigde disciplines.

In tegenstelling tot de Angelsaksische en Duitse geschiedschrijving is in de Franse geschiedschrijving de politieke biografie van meer recente figuren — werken als deze van Robert Aron over Petain bijv. uitgezonderd — niet sterk ontwikkeld. Generator hiervan is o.a. de beperkte produktie van memoires. De uitzondering op de regel zijn de memoires van de Gaulle. Een soortgelijke situatie doet zich voor in België. Er zijn weinig memoires voorhanden. Ch. Woeste bracht uitvoerige *Mémoires pour servir à l'histoire contemporaine de la Belgique*; L. Bertrand en E. Vandervelde schreven beiden: *Souvenirs d'un militant socialiste*, verder is er van Ph. Van Isacker: *Tussen staat en volk*, van H. de Man *Cavalier seul. Quarante-cinq années de socialisme européen* en na een lange periode van onderbreking zeer recent deze van P. H. Spaak: *Combats inachevés*. Dit zijn zowat de enige memoires door belangrijke politici uitgegeven. Wel zijn posthuum een paar archieven gedepouilleerd en als een soort memoires uitgegeven door wetenschappers. M. Lamberty schreef *Lodewijk de Raet, grondlegger van een Vlaamse volkspolitiek*. F. Van Kalken en J. Bartier verzorgden de uitgaven van de memoires van Paul Hymans, R. De Schrijver werkt aan de uitgave van het archief van Frans Van Cauwelaert, H. Balthazar depouilleert de nagelaten

papieren van Kamiel Huysmans. En uit het archief van Hendrik de Man heeft M. Claeys-Van Haegendoren zopas een eerste Belgische biografie van deze omstreden politicus gedestilleerd. Dit werk over de Man is een van de weinig wetenschappelijke biografieën van politici die voorhanden zijn. De meest gekende zijn deze van C. Bronne: *Leopold I et son temps* en *Albert Ier, le roi sans terre*. Vroeger heeft L. De Lichtervelde eigentijds biografisch werk gepresteerd. Maar groot is de oogst daarmee niet.

Wel moet in dit verband de neiging vermeld worden van heel wat prominente socialistische leiders om een soort geschiedschrijving van hun partij te maken: Louis Bertrand schreef o.a. *Histoire de la démocratie et du socialisme en Belgique depuis 1830* en ook *Histoire de la coopération en Belgique*. Hendrik de Man en Louis de Brouckère schreven: *Die Arbeiterbewegung in Belgien*. Partijvoorzitter Emile Vandervelde schreef o.m. *Le parti ouvrier belge, 1885-1925*, en *Le cinquantenaire du P.O.B. (1885-1935)*, Marc Antoine Pierson schreef een *Histoire du socialisme en Belgique*. Meer recent nog heeft Julien Kuypers ook een paar werken over het ontstaan van de arbeidersbeweging en het socialisme uitgegeven, o.m. *Bergop*.

Het spreekt dat de strikte behavioristische empirie in al deze werken afwezig is. Ook langs de politieke geschiedschrijving wordt dit kenmerk van de politieke wetenschap in België verder gevestigd.

I.3 De derde ontwikkelingsvektor is meer autonoom: de ontwikkeling uit de sociologie

De derde groeivektor van de politieke wetenschap in België is de sociologie. Het is meteen duidelijk dat de weinige statistische ondersteunde empirie in de politieke wetenschap in België langs deze bevruchting is gekomen. Om dit verhaal te beginnen moet evenwel een sprong terug gedaan worden in de politieke geschiedenis.

Voorafgaandelijk moet klaar gesteld worden dat de grote Belgische namen van sociologen en statistici uit de 19e eeuw als Quételet, Ducpétiaux, Jacquart - deze laatste toch met één werk als uitzondering — geen sterke wetenschappelijke belangstelling voor de politieke verschijnselen hadden. De eerste aanzet is een voorloper in de tijd van wat nu nog aktueel moet vastgesteld worden: een aanzet van uit het pragmatisme van de elite.

Na het liberale schooloffensief van 1879-1884, kwam er onder het katoelike kabinet Malou-Woeste een felle, radikale reactie op stuk van konfessionaliteit in het schoolwezen. Dit was zeer tegen de zin van koning Leopold II. Deze profiteerde van de bijval die de Liberalen in de steden geboekt hadden bij de gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1884 om aan Malou het ontslag van de twee meest reagerende ministers nl. Woeste en Jacobs (tevens twee sterk anti-militaristen) te vragen. Malou weigerde dit,

argumenterend dat gemeenteraadsverkiezingen niets te maken hadden met nationale politiek en tevens aanvoerend dat de algemene overwinnaar van deze verkiezingen niet de Liberalen maar de Katolieken waren. Uiteindelijk zou de oude Malou toch het ontslag van zijn regering aanvaarden, mits een aantal garanties.

Dit politiek gebeuren heeft aan België waarschijnlijk één van de eerste, zo niet de eerste verkiezingskaart ter wereld opgeleverd. Inderdaad Malou heeft de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen in de ongeveer 2.600 Belgische gemeenten in kaart gebracht, en wel volgens de politieke categorieën van 'Katolieken,' 'Liberalen' en 'neutralen'. Hij meende hieruit een totale winst van 473 zetels voor de Katolieken te kunnen aanwijzen.

Dit vroeg en kartografisch bijzonder fraai en gedetailleerd werkstuk kende geen navolging. En hier staat men voor een vraagteken. Waarom kende deze briljante start geen navolging? Was het omdat de start duidelijk politiek ingebed was (aantonen van de Katolieke vooruitgang) en de Katolieken van dan af onafgebroken en zonder al te grote moeite dertig jaar lang aan het bewind zouden blijven? Deze reden verklaart dan niet waarom van de zeer degelijke verkiezingsstatistieken die L. Hochsteyn, C. Jacquart en M. Sauveur rond de eeuwwende maakten ook niet een start is los gekomen. En ook het Belgisch exportprodukt bij uitstek van toegepaste politologie, nl. de delerreeks D'Hondt ter realisatie van een uitgebalanceerde evenredige vertegenwoordiging, een ontwerp reeds daterend van 1865 kende evenmin veel navolging; behoudens dan de minder evenwichtige delerreeks Imperiali. Er zaten blijkbaar wel sprankels in, maar het vuur is toen niet ontbrand. Wellicht ligt de fundamentele reden hiervan in de afwezigheid van de kulturele ondersteuning en inbedding die elke wetenschap moet krijgen om van start te gaan. Men dient voor ogen te houden dat de sociologie in die tijd ook nog niet een zo algemeen erkende status had. Was het ten dele niet omdat de Franse kultuur de mogelijkheid van de politieksociologie, desgevallend beperkt tot verkiezingssociologie, nog niet ontdekt had? Het is symptomatisch dat de erkende start van de verkiezingssociografie langs André Siegfried met zijn *Tableau politique de la France de l'Ouest sous la Troisième République* pas in 1913 plaats vindt. Men vertrekt ongeveer 70 jaar later dan Malou, weer van het nulpunt.¹⁷ De Groupe d'études sociographiques' van de U.L.B. maakt in begin van de vijftiger jaren een kartografische weergave van de parlementsverkiezingen van 4 juni 1950. Haar vondst is de isohypse die de punten verbindt met gelijke mate van stemmen voor een partij.

¹⁷ De eerste studies van de Franse verkiezingssociograaf F. Goguel dateren van 1947 — zij het dat deze dan nog niet fel verspreid zijn.

Het is tegelijkertijd opvallend en tekenend dat de belangrijkste Belgische sociologen als Quételet en Ducpétiaux, reeds vernoemd, en verder E. Waxweiler, E. Dupréel, J. Haesaerts, R. Clemens, P. de Bie, A. Doucy, E. Leemans zich niet met de politiek sociologie inlieten of inlaten. In de rij van de bekendste namen zijn alleen G. De Greef en H. Janne die enige aandacht voor deze sektor uit de sociologie hadden of hebben. De politiek sociologie is derhalve naast de hoofdposities van de sociologie in dit land ontwikkeld. Dit stemt overeen met de Franse situatie: A. Comte, de Saint-Simon, F. Le Play, G. Tarde — misschien ietwat als uitzondering — L. Lévy-Bruhl, E. Durkheim, M. Mauss, M. Halbwachs, Gurvitch (zijn rechtssociologische aandacht uitgezonderd) hebben ook weinig of geen aandacht geschonken aan de politiek sociologie. Deze is ook, hoofdzakelijk door figuren en marge van de hoofdposities, zoals G. Sorel, R. Aron, G. Balandier, F. Bourricaud, G. Lavau moeten ontwikkeld worden en grotendeels vrij recent slechts gerealiseerd geworden. Vergelijk hiermee de zeer verschillende toestand in Duitsland, cf. Max Weber. De toestand in België is identiek aan deze in Frankrijk.

Hoe is er dan enige aandacht voor de politiek sociologie gekomen in België? Twee personen uit die Groupe d'études sociographiques, de geograaf R. De Smet en de econoom R. Evalenko gaan op de eerste resultaten van hun onderzoek verder en willen doortoten tot sociologische analyse. Zij realiseren het zeer bekende werk: *Les élections belges. Explication de la répartition géographique des suffrages*. Het werk situeert zich in de optiek van de verklaring van het keuzegedrag door sociaal lidmaatschap. De auteurs gebruiken evenwel een sociologisch model dat in wezen teruggaat op de marxistische sociologie, waarbij de kulturele bovenbouw bepaald wordt door de sociaal-ekonomische verhoudingen. De Smet en Evalenko zullen inderdaad vaststellen dat de klasse zich ook politiek uitdrukt. Dit werk is fel besproken, geïnterpreteerd, bediscussieerd en bekritiseerd geworden.

De hechte band die De Smet en Evalenko vaststelden tussen sociale klasse en stemgedrag en wel zo dat ongelovige arbeiders en bedienden socialist (of eventueel kommunist) stemmen, valt als resultaat in een politieke arena die stijfrecht staat rond het strijdpunt schoolstrijd. Het is de periode waarbij de toenmalige voorzitter van de socialistische partij, Max Buset de politiek voerde 'd'étendre l'influence socialiste en pays flamand par l'école publique'.¹⁸ Er wordt zelfs beweerd dat Buset een kaartje van De Smet en Evalenko dat de vooruitgang van de socialisten over een halve eeuw suggereert, in zijn werkkamer had opgehangen. Sommige socialistische onderzoekers

¹⁸ J. Ladrière, J. Meynaud, F. Perin, *La décision politique en Belgique*, Parijs, 1965, blz. 160.

steunden intens de politiek van Buset en beriepen zich daarbij op bovenvermeld werk.

Van katholieke zijde is op het werk van De Smet en Evalenko veel en hevige reactie gekomen. De wetenschappelijke discussie (o.m. H. Deleeck) wordt hier achterwege gelaten om te blijven bij de politieke reactie. Dit werk heeft bij een aantal katholieke politici zeer duidelijk de behoefte doen voelen of de latente behoefte-ervaring bewust gemaakt, behoefte aan een verzuilde tegenhanger van het Institut de Sociologie van de Université Libre de Bruxelles. Het is mede dank zij de kristallisatiefunctie van dit werk dat men in Leuven een kans is gaan geven aan de politieke sociologie — zij het in een zeer beperkte, maar typische vormgeving. Als exponent van een bepaalde zuil diende de Katholieke Universiteit te Leuven de katholieke (?) verkiezingsociologie te realiseren. Deze kans is zowat de katalysator geweest voor het vestigen van de politieke wetenschap in Leuven. Het is aan het beleid van J. De Meyer te danken dat dit katholieke verkiezingsonderzoek niet zuilmatig werd beoefend.

De sociologische aanbreng voor de politieke wetenschap was daarmee vanuit Brussel gevestigd en groeide allengs ook aan vanuit Leuven. In den beginne sterk rond de verkiezingen gecentreerd. Maar gaandeweg verlaat men in Leuven het beperkter terrein van de verkiezingen om door te breken naar het ruime veld van de politiek sociologie. Een eerste baanbreker hierbij is J. Ladrière, die met zijn niet zo talrijke, maar sterk gewaardeerde overzichten van het Belgisch politiek systeem, het blikveld opentrok. Een duidelijke illustratie van deze evolutie is de studie van F. Debuyst van 1967 over: *La fonction parlementaire en Belgique. Mécanisme d'accès et images*. Na de splitsing van de Leuvense universiteit zet de tendens zich vooral in Leuven-Nederlands door. De terugkomst van E. Leemans uit Nijmegen in Leuven is daar niet vreemd aan; alhoewel Leemans zelf niet aan politiek sociologie zal doen. Vertegenwoordigers van de Leuvense richting zijn L. Huyse, H. van Hassel, R. Depré, A. Martens en ondergetekende. Werken in deze richting zijn: *De wetgevende verkiezingen als proces van machtsverwerving in het Belgisch politiek bestel; De niet aanwezige staatsburger; De politieke zeggingskracht van de gemeenteraadsverkiezingen; Passiviteit, pacificatie en verzuiling in de Belgische politiek; 25 jaar wegwerparbeiders, Het Belgisch immigratiebeleid na 1945*. Een paar belangrijke onderzoeken — artikelgewijs gepubliceerd — die deze richting voorbrachten: *Opiniepeilingen en democratie, De machtshierarchie in de Belgische politiek, Het verpolitiseren van de administratie, Elitaire consensus en veranderingen, Career pattern of higher civil servants in Belgium*.

Deze richting bracht een oorspronkelijk geluid door de eigen denkkaders waarmee zij de Belgische politiek heeft aangepakt: 'Alles samen mag men

deze nieuwe aanpak wetenschappelijk vrij succesrijk noemen, omdat hij er in slaagt nieuwe kenmerken en dan vooral de meer onderliggende en verborgene — van ons politiek bestel bloot te leggen en zo een groeiend inzicht in zijn opbouw en dynamiek mogelijk maakt'.¹⁹ Niet minder oorspronkelijk en vernieuwend is het politiek-sociologisch werk van A. Van den Brande; voorbeeld hiervan is zijn recent: *Voluntary associations in the Belgian political system 1954-1968*. Het is overigens zeer opmerkelijk dat Van den Brande zonder enige wetenschappelijke ondersteuning van de universiteit, voor alle anderen, ten volle politiek-socioloog is geweest.

Aan de Université Libre de Bruxelles blijft de verkiezings-sociologie zeer levendig; het is het belangrijkste centrum op dat gebied — met de werken van Evalenko, Fraeys en N. Delruelle-Vosswinkel. De aandacht blijft echter haast uitsluitend tot verkiezings-sociologie beperkt. Hier moet dan nog aan toegevoegd worden dat ook het Centre d'Etudes des Techniques de Diffusion Collective van de U.L.B. veel aandacht heeft voor het optreden van de massakommunikatiemedia tijdens verkiezingen. R. Clausse en G. Thoveron zijn op dat stuk de bedrijvigste auteurs. In Brussel hebben H. Janne met werken als *L'Antialcibiade ou la Révolution des faits* en *Sociologie et politique sociale dans les pays occidentaux*; S. Bernard met zijn *Les attitudes politiques en démocratie. Esquisse d'une typologie* en P. Claeys met *Groupes de pression en Belgique* een bredere aandacht dan de verkiezings-sociologische. Van de bekende arbeidssocioloog G. Spitaels dient hier zijn *Réflexions sur la politique de sécurité sociale* vermeld.

Tenslotte moeten in deze sociologische hoek nog de werken van de van hui-ze uit geschiedkundige L. Moulin vermeld worden. Hij heeft met zijn studies over de gezagsverhoudingen in de kerkelijke orden en sociëteiten, politieke mikrokosmosen onderzocht, politiek systemen in de onderzoekskolf gestopt. Zijn onderzoek is een oorspronkelijke bijdrage tot het probleem van strukturatie van macht en gezag.

Uit deze richting komt de empirie in de politieke wetenschap in België het sterkst opdagen. Deze empirische tendens is evenwel deels door onvoldoende vertrouwdheid met de hypergespecialiseerde technieken, deels door een wetenschappelijke allergie aan cijferverwerking gezien de takken waaraan politieke wetenschap aan het ontluiken ging maar ook vooral door ontevredenheid met de richting zelf, en het grotendeels ontbreken van geldige indices, nooit doorgestoten tot het hyper-behaviorisme van de Amerikaanse sociale wetenschappen. Het recente onderzoek van D. Seiler en J. Raes bijv. *Idéologies et Citoyens. Analyse d'un échantillon de l'électorat wallon* is qua

¹⁹ A. Van den Brande, *Politologie in België* 1967. Een gunstige bilan, in: *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, 1968, nr. 4, blz. 504.

technieken zeker in hoge mate gesofistikeerd, maar het verliest zich nooit in die technieken. Een theoretische vraagstelling van zeer behoorlijk abstraherend gehalte blijft de boventoon voeren in gans dit werk. Het is in dat opzicht wel een 'voorbeeld'. Slechts een paar namen als A. Van Dingenen-Donnay van de U.L.B. en A. Frogner en A. Jaumin-Ponsard van de U.C.L. gaan resoluut de weg in van de wiskundige simulaties en de matematische modellen.

I.4 De Vlaamse stam is niet tot bloei gekomen

In Vlaanderen hebben wel een paar sterke figuren vanuit de kulturele ingebedheid die toen het deel van het Vlaamse volk was, ('Heden nog — 1895 — is een boek of een courant, waarin meer dan 600 alledaagsche woorden gebruikt worden, onverstaanbaar voor den Vlaming die op onze tweetalige scholen zijn onderwijs heeft ontvangen'.²⁰), werken naar voren gebracht die rechtstreeks of onrechtstreeks met politieke wetenschap te maken hebben. Het zijn breed gerekend op het politieke vlak wat Lodewijk de Raet op het economisch vlak hen heeft voorgedaan met zijn: *Vlaanderen's economische ontwikkeling*.

De veruit meest prominente figuur in de rij is zeker Hendrik de Man: doctor in de geschiedenis en de wijsbegeerte, en militant socialist. Zijn vruchtbaarste periode is deze van zijn professoraat in Duitsland: *Zur Psychologie des Sozialismus, Der Kampf um die Arbeitsfreude, Nationalisme en socialisme, Massen und Führer, Die Sozialistische Idee*. Volgens de huidige wetenschapsklassificaties is de Man in hoofdzaak sociaal-psycholoog, socioloog (en dan in de eerste plaats arbeids- en organisatiesocioloog), econoom en politiek filosoof. Maar zijn werk geeft heel wat politieke elementen: oligarchisering in de politiek, corruptie in de politiek.. Zijn artikelenreeks van 1939 in *Leiding: Vlaamsch Socialistisch Maandschrift* rond hervorming van de staat en relatie klassenstrijd en partij, zijn rechtstreekse bijdragen tot de politieke sociologie.

Een tweede naam in Vlaanderen is Victor Leemans. Ook hij is tegelijk socioloog, econoom, en politiek filosoof; ook hij is politiek geëngageerd en eveneens fel beïnvloed door de Duitse sociologie, economie en filosofie. Tot de tweede helft van de dertiger jaren is zijn werk sterk georiënteerd naar de politieke sociologie: *De Duitse Centruumpartij, Zur Soziologische Gliederung Flanders, Kritik der sociale beweging, F. Tönnies en de Duitse sociologie, Carl Schmitt: bijdragen tot de sociologie van staat en politiek*; verder alleszins zijn omvangrijk werk: *Politieke sociologie*; en ook nog *Werner Som-*

²⁰ Uitspraak van prof. J. Mac Leod, geciteerd in: L. de Raet, *Vlaanderen's economische ontwikkeling* (1914), Posthume uitgave, Antwerpen, z.d., blz. 460.

bart: zijn economie en zijn socialisme.

Typisch voor deze publicisten is hun brede wetenschappelijke opstelling: sociologie, economie, filosofie. In tegenstelling tot de heersende tendens in België is niet de Franse maar de Duitse cultuur, in casu sociologie, filosofie en economie richtinggevend.

Men vindt wel hier en daar publicisten die door deze figuren beïnvloed zijn, doch van een richting, laat staan een school kan niet gesproken worden. Het zijn alleenstaande figuren. De politieke sociologie — ook aan de Nederlandstalige universiteiten — zal later opnieuw van nul starten en niet in het minst door de Man of V. Leemans beïnvloed worden. Het niet toegang hebben tot een leerstoel (voor V. Leemans), de grote politieke actie (zeker van de Man) en de na-oorlogse repressie kunnen hierbij wel een doorslaggevend invloed gehad hebben.

I.5 Twee wetenschappen als resultante?

In de lijn van de Franse politieke wetenschap groeit in België ook deze tak aan de sociale-wetenschappen-stam. De Franse konstitutionalisten lichtten zeer sterk de weg voor aan een reeks van hun Belgische kollega's. Deze weg wordt eveneens bevrucht door een uitgesproken aandacht voor de politieke geschiedenis — zij het in een meer autonome lijn dan de publiekrechtelijke lijn — en door een verkiezingssociografie en -sociologie waarbij beurtelings de Belgen en de Fransen bij mekaar in de leer gaan. Uit deze bronnen en uit deze groeilijnen is gemakkelijk een belangrijke karakteristiek van de politieke wetenschap in België te begrijpen.

De politieke wetenschap in België kampt namelijk met een groot communicatieprobleem en wel zodanig dat men aktueel in zekere opzicht van twee politieke wetenschappen in België zou kunnen spreken: de Franstalige en de Vlaamse — die hoeft het gezegd uiteraard in het Nederlands verschijnt. Het is inderdaad zo dat de Franstalige politieke wetenschap in België zo goed als geen kennis neemt van wat langs Vlaamse zijde gerealiseerd wordt. Een paar voorbeelden:

De bibliotheek voor politieke wetenschap aan de Université Libre de Bruxelles telt 1.064 volumes.²¹ Tussen deze 1.064 boeken zijn er zegge en schrijve 10 (tien) Nederlandstalige werken. En het zijn dan nog op 3 werken na, niet eens de 'must'-werken. In hun lijst van 40 tijdschriften zijn er zegge en schrijve 3 (drie) nederlandstalige tijdschriften, net evenveel als Italiaanse of Spaanse en maar amper één meer dan tijdschriften in het Portugees. Hoe kan er dan gekommunikeerd worden als die minimale infrastructuur van

²¹ A. Philippart, M. Goethals, La documentation en science politique en Belgique bij *Res Publica*, 1971, nr. 5, 72 blz.

boeken en tijdschriften ontbreekt?

In 1970 verschijnt het werk van de Brusselse auteurs Delruelle, Evalenko en Fraeys: *Le comportement politique des électeurs belges*, en in datzelfde jaar van Seiler en Raes, auteurs uit een gans andere wetenschappelijke school, *Idéologies et citoyens. Analyse d'un échantillon de l'électorat wallon*. In geen van beide werken vindt men enige verwijzing naar de dan toch belangrijke werken rond verkiezingen in België in het Nederlands verschenen. Een laatste voorbeeld nog.

Tot in 1965 was het departement politieke wetenschappen aan de Universiteit te Leuven een tweetalige instelling met eenheidskarakter: Nederlandstaligen en Franstaligen werkten volledig samen. Na 1965 is een taalkundige splitsing opgetreden zodat twee departementen gevormd werden. En op dit ogenblik is er haast een totale ontstentenis van communicatie en dit ondanks het feit dat, voorlopig althans nog, beide departementen nog geen tien minuten gaans van elkaar in dezelfde stad gelokaliseerd zijn. Hier moet wel aan toegevoegd worden dat bij een aantal leden van het Franstalig departement de strijd om de splitsing van de Alma Mater en de overheveling van de Franstalige universiteit naar Wallonië politieke wonden heeft geslagen die nog niet geheeld zijn. Hierbij komt nog de eentalige Nederlandse opleiding van de Vlaamse politologen en van daar uit een sterkere Angelsaksische en Duitse oriëntering qua wetenschappelijke literatuur. Dit is evident een goede basis om nog verder uit mekaar te groeien.

II Resultante van een elitair pragmatisme

De Belgische politiek wordt grotendeels gemaakt van uit een elitaire consensus.²² Dit betekent niet dat meteen alle opvattingen gelijkgeschakeld zijn, als in een automatisme. Dit betekent zowel een toegangssocialisatiemechanisme als een voortdurende socialisering van de deelelites onder mekaar. Deze voortdurende socialisering — eigenlijk een zoeken naar een pacifikatie resultaat binnen een aantal basiswaarden — verloopt in de Belgische politiek frekwent erg pragmatisch: nl. een proces van trial and error op het terrein zelf.

De krachttoer van eerste minister Eyskens met de grondwetherziening in december 1970 is hiervan een voorbeeld: mislukking in de zomer 1969, samenroeping van de pacifikatiekommissie van alle partijen in de commissies van de 28 en van de 24 in de herfst 1969,²³ aanvullende rege-

²² W. Dewachter, Problemen en ontwikkelingen in het Belgisch politiek systeem. Elitaire consensus en veranderingen, in *Civis Mundi*, 1972, nr. 8, blz. 230-236.

²³ Deze commissies zijn het eerste aftasten en pogen van de houding van de oppositiepartijen t.o.v. de elitaire consensus.

ringsverklaring, weer mislukking in de zomer 1970, zeer zware drukking op de liberalen na de voor hen niet zo gunstige gemeenteraadsverkiezingen van oktober 1970, en plots met een paar onderhandelingen en toegevingen: de grondwet is herzien zij het nog niet volledig. Nog geen jaar later ontbindt diezelfde Eyskens het parlement zonder zich daarbij ook maar in het minst te bekommeren over de onmogelijkheid — door deze ontbinding — om nog verder aan de grondwetsherziening te werken.

Deze werkwijze is zeker niet de konsekwente realisatie van een coherent plan. Bij gans deze grondwetsherziening is in de verste verte geen politologische deskundigheid betrokken geweest. Zonder nu te stellen dat de commissie Cals-Donner het summum van politicologische deskundigheid is, is er in België zelfs nooit sprake geweest ware het nog maar van een commissie Cals-Donner.²⁴ De politiek in België wordt niet mede langs deskundig politologische begeleiding gemaakt. De hervorming van het Belgisch gemeentebestel naar federaties en agglomeraties van gemeenten, strandt uiteindelijk op de berekeningen van de meerderheden in de raden en in de kolleges. De enige deskundigheid die deze politici-tactici²⁵ aanvaarden is verkiezingsdeskundigheid. En dan nog, want men is er geslaagd om voor de vijf verkozen beleidsniveau's die België heeft, vijf verschillende kies- en zelfs stelsystemen uit te werken.

Het uitzicht van de regering is ook wel tekenend. Het in november 1972 gevallen Belgisch kabinet Eyskens telde naast 5 juristen, 4 economen en 2 licentiaten in de politieke en sociale wetenschappen, 8 ministers zonder universitair diploma. Een behoefte tot streng wetenschappelijke begeleiding zal niet zo sterk groeien, gezien deze situatie. Maar bovendien — en dit ook is sterk verschillend met de Nederlandse gegevens — zijn alle ministers, op één enkele rare uitzondering na, parlementsliden en blijven ook gedurende hun ministerschap parlementslid. Het overwegen van een pragmatische aanpak, vermengd met tactische berekeningen van partijpolitieke aard, kan hierdoor maar versterkt worden. Men voert de elitaire consensus uit, zoals men die in een ingewikkeld en uitgebreid net van communicaties — met toch een duidelijke hiërarchie — meent af te kunnen lezen. Een plan op lange termijn wordt niet gevraagd. De waarden van de elitaire consensus zijn voldoende richtinggevend. Bij politiek die op die manier gevoerd wordt,

²⁴ Het Centrum Harmel, een studiecentrum opgericht bij wet tot het uitwerken van een nationale oplossing voor de sociale, politieke en juridische vraagstukken van de verschillende gewesten van het land, heeft wel heel wat diensten bewezen ter oriëntering van het beleid, maar is zeker niet rechtstreeks voorbereidend op de grondwetsherziening geweest.

²⁵ Is er een tamelijk uitgebreide mate van elitaire consensus, dan betekent dit nog niet dat het de partijpolitici om het even is, wie de machtsposities zal bekeden.

is het niet te verwonderen dat de politieke wetenschap hieruit geen stimulerende vragen krijgt, en zelfs niet eens grote materiële kansen.

In 1965 voerde de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid een enquête door om het aantal onderzoekers per wetenschappelijke discipline vast te stellen in België. Een paar cijfers uit deze *Inventaris van 's lands wetenschappelijk potentiëel* (de eenheden zijn volledige dagtaken): economie — 288; sociologie — 210; geschiedenis — 188; psychologie — 133; taalkunde — 128; letteren en schone kunsten — 116; rechten — 94; politieke wetenschap — 28.

Alleen wijsbegeerte heeft met zijn dertien dagtaken nog minder mogelijkheden.²⁶

België wenst blijkbaar wel te investeren in politici: 212 kamerleden en 179 senatoren, 706 provincieraadsleden en meer dan 20.000 gemeenteraadsleden . . . , maar niet in de politieke wetenschap.

Deze zeer beperkte mogelijkheden worden nog exponentieel geaksentueerd door het totaal gebrek aan statistische infrastructuur. Bij de jongste parlementsverkiezingen, jawel in het jaar onzes heren 1971, heeft men het klaargespeeld pas na een vijftal dagen de uitslag te kennen. Men had o.m. oud-minister Fayat en oud-volksvertegenwoordiger De Vlies eerst als niet verkozen verklaard, dan als toch wel verkozen om te eindigen bij hun niet verkozen zijn.²⁷

En op stuk van publikaties heeft men het klaargespeeld om uitslagen te publiceren zonder de winst- en verliescijfers met de vorige verkiezingen te berekenen. Nu mag ieder onderzoeker het nog eens eerst extra op ponskaarten zetten en dan doortrekken of zelf aan het cijferen gaan. Vier maanden na de verkiezingen waren nog niet eens de officiële cijfers van de voorkeurstemmen bekend, zelfs niet eens toegankelijk. Vóór elke parlementsverkiezing sinds 1958 wordt door alle centra van politieke wetenschap in België bij de regering aangedrongen om de uitslagen per gemeente te tellen, en niet per kieskanton. Maar de moeite van 1958, 1961, 1965, 1968 en 1971 is vooralsnog tevergeefs geweest. Men moet het met het meestal veel grotere kieskanton stellen.

Eén uitzondering is er op deze algemene regel. Langs het Instituut Administratie-Universiteit is er aandacht, vraag, geld en middelen vanwege de politici om de administratie in België in optimale voorwaarden te bestuderen. En er is op dat gebied ook resultaat, zelfs internationaal erkend. André Moli-

²⁶ Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid. *Inventaris van 's lands wetenschappelijk potentiëel*, in: *Jaarverslag 1965*. Brussel 1966, blz. 67-117.

²⁷ Enkel Canada schijnt het even bar te kunnen doen (cf. de parlementsverkiezingen van 30 oktober 1972).

tor heeft in de bekende Franse reeks U2 een reader gepubliceerd over *L'administration publique*. In Amerikaanse of Engelse readers vindt men bijdragen van L. Moulin, H. Van Hassel en R. Maes. Er is een uitgebreide Belgische bijdrage in de uitgave van de Semaine de Bruges: *l'Europe de demain et ses responsables*. De studies van E. Pouillet en van A. Van Beylen hebben zelfs bij de politici weerklank. Maar ook hier is er vooralsnog geen eenheid van strekking: naast de eerder juridische (men vindt in België nog wel eens auteurs die durven schrijven dat de Belgische administratie niet gepolitiseerd is), is er de meer technische (informatika, P.P.B.S.), is er de meer beleidsgerichte.

Meer en meer komt deze laatste strekking naar voren. Deze beleidsmatige benadering van het bestuursproces als zijnde politieke machtsuitoefening en de structurering is het sterkst uitgewerkt in de vormings- en research-begeleiding van hogere overheidsfunctionarissen in de vierde cyclusopleiding van Leuven-Nederlands. De sterke politiek-sociologische aandacht in Leuven-Nederlands is hier evident generator van.

II.1 Het antwoord op een pragmatische vraag

Is de politieke wetenschap aan de universiteiten wel geïnstitutionaliseerd, zij is door de politici weinig erkend. De politici vragen een andere politieke wetenschap: nl. een onmiddellijk dienstbare en kortlopende hulpverlening. De plaatsen bij uitstek waar deze politieke wetenschap geleverd wordt zijn de ministeriële kabinetten en de studiediensten van de partijen. Een aantal studiediensten van de administratie dienen hier dan ook geklasseerd.

De kabinetten van Binnenlandse Zaken en van Justitie hebben in het begin van de zestiger jaren, toen het federalisme duidelijk nog niet eens een begin van aanvaarding kende bij de politieke elite, uitgebreide nota's en dossiers gemaakt over de werking van de federalistische stelsels.

Ook bij de eigenlijke administratieve departementen gebeurt heel wat studiewerk. De Studie- en documentatiedienst van het Ministerie van Financiën en de dienst Begrotingsstudien van datzelfde ministerie, de Algemene directie voor studie en documentatie van het Ministerie voor Economische Zaken, het Planbureau, het Centrum voor militaire psycho-sociologie van Landsverdediging, het Economische en sociaal instituut voor de middenstand, het Landbouw-economisch (en sociologisch) instituut zijn een aantal realisaties met heel wat verdiensten. De jaarverslagen van de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid zijn eigenlijk verkennende studies over het Wetenschapsbeleid in België. De studieafdelingen van de Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid leveren een soortgelijke bijdrage voor de sociale zekerheid.

In vele van deze studies overweegt of het juridische of het economisch as-

pekt, maar ook heel wat policy-studies avant la lettre worden door deze diensten gemaakt. In deze lijn werken ook een aantal studiediensten van de (vele) parastatale instellingen die België rijk is, of van een aantal dienstverlenende organisaties, zoals bijv. de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten. Het tweede deel van haar jaarverslag: *De gedecentraliseerde besturen in 19...* levert telkens één van de vooralsnog beste politieke wetenschappelijke beschrijving van deze gedecentraliseerde besturen die er in België verschijnt. Naar het economisch beleid toe kan ongeveer hetzelfde gezegd worden van bepaalde publikaties van de Economische Regionale of Provinciale Raden. In de mate dat deze Raden instellingen²⁸ of drukkingsgroeperingen zijn valt de inhoud wel wat anders uit. Het baanbrekend *Economie Wallonne* in 1947 door de Conseil Economique Wallon aan de regering overhandigd is wel een voorbeeld van de laatstgenoemde vorm.

Het C.E.P.E.S.S., het Instituut Emile Vandervelde en het Paul Hymanscentrum, zijnde de studiediensten van respectievelijk C.V.P./P.S.C., B.S.P. en P.V.V./P.L.P. hebben ook deze onmiddellijke dienstbaarheid. Heel wat beleid wordt aangezet of georiënteerd van uit hun studies; zie bijv. het verslag van de drie studiecentra over de hervorming van de kieswetgeving. Naast deze onmiddellijk dienstbare producten hebben deze studiecentra toch wel een aantal publikaties die als belangrijk te bestempelen zijn, zoals bijv. het werk van R. Houben en F. Ingham: *Het Schoolpact en zijn toepassing*, en het *Opinions politiques en milieu ouvrier* van J. Coenen. Hun tijdschriften *CEPESS Documenten*, (C.V.P./P.S.C.), *CEPESS Bladen* (C.V.P./P.S.C.), *Socialisme* (P.S.B.), *Socialistische standpunten* (B.S.P.), *Progrès* (P.L.P.), *Vooruitgang* (P.V.V.) en verder van de andere partijen: *Dosfildokumenten* (V.U.), *Cahiers marxistes* (P.C.B.) en het *Vlaams Marxistisch Tijdschrift* (K.P.B.) vormen een belangrijk onderdeel van het politiek wetenschappelijk instrumentarium, in België. Hun aandacht gaat hoofdzakelijk naar policy. Ook een aantal drukkingsgroeperingen leveren politiek studiemateriaal voor meer onmiddellijk gebruik. Vooral de sociaal-economische drukkingsgroeperingen zoals het Verbond van de Belgische Ondernemingen, het Vlaams Economisch Verbond, langs patronale zijde en het Algemeen Christelijk Vakverbond en het Algemeen Belgisch Vakverbond langs syndikale zijde zijn hier te vermelden met policy-studies en politiek materiaal: de jaarlijkse verslagen van het Verbond van de Belgische Ondernemingen (bijv. *Vorsen en produceren* — in 1972 —), de kongresdocumentatie van A.B.V.V. (bijv. het Buitengewoon oriënteringskongres van 29,

²⁸ Door de institutionalisatie zoals bij de Kaderwet van 15 juli 1970 houdende organisatie van de planning en economische decentralisatie (*Belgisch Staatsblad*, 21 juli 1970).

30 en 31 januari 1971) en van het A.C.V. (*A.C.V. Verantwoordelijk voor de toekomst*, van het kongres van 24, 25 en 26 oktober 1968). Voor het Algemeen Christelijk Werkersverbond (A.C.W.) (waarvan het A.C.V. een samenstellende groepering is) moet ongetwijfeld verwezen worden naar het zeer belangrijk tijdschrift: *De gids op maatschappelijk gebied*. Van deze organisatie moeten de Vlaamse Sociale Studiedagen, naar het Frans model van de Semaines Sociales, vermeld worden. Zie bijv. deze van 1971: *Herverdeling van de politieke macht in België*. Hoever dit naar het politiek wetenschappelijk werk kan gaan blijkt ook uit een andere uitgave van het A.C.W.: *Modern gemeentebestuur. Handleiding voor gemeentemantatarissen* of uit de *Inleiding tot sociale planning* van H. Deleeck wat een opdracht was van de Christelijke centrale van de houtbewerkers en bouwvakarbeiders.

Zijn deze drukingsgroeperingen ongetwijfeld de belangrijkste, zij zijn even onbetwistbaar niet de enige. Voor het gezins-, jeugd- en familiale beleid zijn publikaties van de Bond voor Grote en Jonge Gezinnen van belang. Materiaal voor de analyse van het cultuurbeleid leveren de verslagboeken van het Davidsfonds. Een deel van de talen- en volkerenproblematiek in België vindt men gekondenseerd in verslagen en publikaties van de Vlaamse Volksbeweging, van het Mouvement populaire Wallon en zijn Fondation André Renard, en dit in een omvang die niet te verwaarlozen is. Het havenbeleid in België wordt uiteengezet en bediscussieerd in de 'drukkingspublicaties' van de stad Antwerpen.

Er is dus zeker wat de beleidsvoering betreft een embryonale politieke wetenschap in België. Deze wordt echter geleverd door officiële diensten of door drukingsgroeperingen. Zij zijn derhalve pragmatisch georiënteerd. De komponerende krachtlijnen en terms of reference van het beleid worden wel behandeld; de eigenlijke besluitvorming zelden of niet. Een diepgaande analyse of een projectie op lange termijn vindt men in deze werken slechts uitzonderlijk. In de mate dat drukingsgroeperingen voor de samenstelling instaan is meteen een politieke selectiviteit ingebouwd. Zeker wat de publikaties van de drukingsgroeperingen betreft is de realisatie vrij ongeordend.

II.2 Een freelance politieke wetenschap

Buiten de universiteit, de kabinetten, de administratie en de politieke groeperingen wordt er 'beroepsmatig' weinig aan politieke wetenschap gedaan. Vooreerst dienen de opiniepeilingsinstituten vermeld. Het International Research Associates (INRA) heeft ongetwijfeld op dit gebied het meest gepresteerd. Zijn periodieke peilingen sinds begin 1968 naar het keuzegedrag, in opdracht van het dagblad *Het Laatste Nieuws* (en later ook van *Le Soir*)

zijn ongetwijfeld het belangrijkste wat deze privé-firma's op het politiek terrein gepresteerd hebben. Deze peilingen samen met de ander meer sporadische politieke opiniepeilingen maken dat het INRA als het ware de commerciële opvolger is van het Institut Universitaire de Sondage d'Opinion Publique (INSOC) (van de U.L.B.) dat in 1964 opgehouden heeft te werken. Sporadisch leveren ook andere commerciële studiecentra opiniepeilingen. Vanuit de universiteiten heeft nu recent het Institut Universitaire de Sondage d'Opinion Publique (UNISOP) van de U.L.B. de taak van INSOC overgenomen.

De belangrijkste bedrijfsmatige realisatie van politieke wetenschap is de C.R.I.S.P. (Centre de Recherches et d'Information Socio-Politiques). Dit is een zelfstandige studiegroep die het moet hebben van verkoop van haar producten, en nu toch al meer dan 12 jaar stand houdt. Het meest aantrekkelijk is zijn originele funktievervulling. De C.R.I.S.P. levert op de eerste plaats gesystematiseerde politieke informatie, zo betrouwbaar en zo indringend mogelijk. Het oogmerk is daarbij niet winst, maar deze informatie-functie zo adequaat mogelijk vervullen. Het is ontegensprekelijk dat de C.R.I.S.P. daar grotendeels in slaagt, zodat de informatieomvang, het informatiegehalte en de informatiedichtheid van het Belgisch politiek bestel er duidelijk is door toegenomen. De C.R.I.S.P. heeft twee departementen: Binnenland en Afrika. Het tracht inderdaad zijn funktie zowel ten aanzien van België als van Zaïre te vervullen. Wat de Belgische sektor betreft zijn de belangrijkste namen X. Mabile, auteur van de meeste, anoniem gepubliceerde schriften en M. P. Herremans, overigens de beste Belgische Franstalige publicist over de Vlaams-Waalse verhoudingen.

Hoger werden reeds voldoende werken van de C.R.I.S.P. aangegeven om aangeduid te hebben dat de C.R.I.S.P. reeds meerdere malen nog een eind verder is gegaan dan het aanscherpen van informatiegehalte en informatiedichtheid en wel door belangrijke, wetenschappelijke werken te brengen. Door het los staan van universitaire structuren, wordt in deze studies ook heel wat minder aan akademisme gedaan, waardoor energie vrijkomt en een vrijere en meer moderne gedachtengang kan aangewend worden.

Deze bedrijfsmatige politieke wetenschap is zeker heel belangrijk. Maar het aantal 'bedrijven' is zeer beperkt.

Een laatste vorm van bedrijfsmatig beoefenen van politieke wetenschap is de kwalitatieve joernalistiek. Naar het Franse voorbeeld, A. Fontaine, P. Viansson-Ponté, J. Lacouture, R. Guillain, werken ook een aantal Belgische joernalisten hun dagelijkse bijdrage uit en om tot kleinere werken. Gezien de geringere graad van sektoriële deskundigheid en onpartijdigheid in de Belgische dan wel in de grote Franse pers, zijn de werken doorgaans minder diepgaand: L. Hancké: *Travaillisme? De toekomst der arbeidersbewe-*

ging in België; J. Hirson, *Eyskens ou le scepticisme qui soulève les montagnes*; P. Vandromme, *Le socialisme moderne et E. Leburton*; M. Ruys, *De Vlamingen*; A. De Bruyne met o.m. *Joris van Severen, Droom en daad* en verder met *De kwade jaren*; W. Geerts, *Binza 10. De eerste tien onafhankelijkheidsjaren van de Democratische Republiek Kongo*; M. Grammens: *Vijf voor twaalf. De internationale situatie*; F. Kiesel: *L'impasse israélo-arabe*; C. Detrez: *Les mouvement révolutionnaires en Amérique Latine*; G. Naets: *Het Europa van de Tien: één leefmilieu*. Een werk als dat van W. Geerts wijst er op dat in deze reeks ook kwalitatief zeer hoogstaande werken vermeld zijn.

II.3 De politieke wetenschap als vrije tijdsbesteding

Naast het professionele antwoord op de pragmatische vraag van politici en naast de freelance politieke wetenschap is er tenslotte de politieke wetenschap als vrijetijdsbesteding.

In 1969 verschijnt een zeer belangrijk en handig bio-bibliografisch werk over de 2.250 parlementairen die België van 1894 tot 1969 gehad heeft, nl. het werk van Paul Van Molle: *Het Belgisch Parlement 1894-1969*. De situatie waarin dit werk tot stand komt wordt door Kamervoorzitter Achille Van Acker als volgt beschreven; een mooi staaltje van ongewild sarkasme. 'De heer P. Van Molle beëindigde enkele jaren geleden een verdienstelijke loopbaan in de Kamer van Volksvertegenwoordigers als Directeur van de Vertaaldiensten voor vertaling van parlementaire stukken. Tijdens zijn aanwezigheid in de Diensten van het Parlement, en ook reeds voordien als joernalist, heeft de heer Van Molle zich toegelegd op het verzamelen van een uitgebreide documentatie over personen die sedert 1894 lid zijn geweest van Kamer en Senaat. Na zijn inrusstelling heeft Ere-Directeur Van Molle het probleem van de vrijetijdsbesteding op zijn manier opgelost door zijn documentatie bij te werken en zijn opzoekingen voort te zetten.²⁹ Als men dan weet dat de kamervoorzitter vindt dat 'dit boek een leemte aanvult',³⁰ en dat Van Molle het eigenlijk, tot en met de uitgave zelf heeft moeten realiseren, dan kan men moeilijk een stuk bitterheid verbergen, om de arrogantie en de nonchalante onbezorgdheid voor de wetenschappelijke begeleiding van de politiek. Men moet het maar op eigen houtje, als vrijetijdsbesteding doen. En zo komt het dat de substituut van de prokureur des konings te Nijvel, Y. Schmitz een biografie over *Willem I, koning van het Verenigd Koninkrijk publiceert*. Zo schrijft een rijksarchivaris M. Van Haegendoren

²⁹ A. Van Acker, Voorwoord, in: P. van Molle, *Het Belgisch Parlement 1894-1969*, Lédébèrg, 1969, blz. V.

³⁰ A. Van Acker, a.w., blz. V.

meerdere werken over de Vlaamse Beweging. Zo begint L. Schepens als eerste te publiceren over de moeilijke passage van het Belgisch politiek bestel tijdens de tweede wereldoorlog. Een ander typisch voorbeeld is de Vereniging voor politieke en sociale studies met een paar kleinere, maar niet oninteressante werkjes als: *De aanpassing van de uitvoerende macht aan de hedendaagse eisen van het staatsbeleid*. Omvangrijk is het resultaat echter niet. Gelukkig wordt er in België ook nog op een andere manier aan politiek-wetenschappelijke vrijetijdsbesteding gedaan.

België wemelt van algemeen kulturele tijdschriften: de katholieke tijdschriften zoals *Kultuurleven*, *Streven*, *De Maand* (zie ook verder) *La Revue nouvelle*, *La Revue générale*, *Dietsche Warande en Belfort*, de liberale als *De Vlaamse Gids* en *Synthèses*, de socialistische als *Nieuw Vlaams Tijdschrift*, de niet verzuilde (of pogingen daartoe) als *Ons Erfdeel*, *De Nieuwe Maand* en *Mai*. Elk van deze tijdschriften neemt in meerdere of mindere mate politieke en politiek-wetenschappelijke bijdragen op. De inhoud, aard en kwaliteit van deze bijdragen fluktuëren met de tijd, de politieke strijdpunten en de oriëntatie van het tijdschrift. Niettemin werd menig belangrijk artikel — ook wetenschappelijk gezien — enkel en alleen in deze algemeen kulturele tijdschriften gepubliceerd. De aktuele kampioenen in het opnemen van politieke artikelen zijn zeker *Kultuurleven* (dossiers: Havenbeleid; Inkomensverdeling; Wapenhandel), *La Revue nouvelle* (Bruxelles, ville ouverte; Les fascismes contemporains; Développement du tiers monde? Culture et luttes sociales; Vers l'école pluraliste?) en het duidelijk zeer links georiënteerde *Mai* (Le petit livre rouge des élections; Le phénomène F.D.F.; Oppositions et contestations en Flandre). Deze kulturele tijdschriften zijn voor het duidend volgen van de Belgische politiek onmisbaar, zo gedeprofessionaliseerd is het wetenschappelijk ondersteunen van de politiek in België nog.

Dit is ook de beste plaats om het Belgisch Instituut voor Wetenschap der Politiek — in de eerste vijftien jaren van zijn bestaan — en zijn tijdschrift *Res Publica* te vermelden. Het Instituut was het vrij initiatief van politici en academici en heeft zich lang tot de vrije tijdsbeoefening van haar wetenschap moeten beperken.³¹ Ook zijn reeds 14 jaar oude tijdschrift draagt in zekere mate deze stempel.

Res Publica heeft door de jaren heen aan twee belangrijke functies beantwoord. Enerzijds bood het eindelijk een ruimte, een forum voor politieke wetenschap in België, en dit forum heeft tot haar ontluiken en bloei in aanzienlijke wijze bijgedragen, een forum dat bovendien — enig in België —

³¹ Belangrijk is hierbij het werk van de secretarissen, waarvan de voornaamste zijn V. Crabbe en A. Philippart.

door de partijgrenzen heen liep. Anderzijds bracht het de stem van de internationale politologie — zij het hoofdzakelijk van Franse stempel — aan huis, waardoor de beperkte einder van de politiek-wetenschappers in België verruimd werd, en duidelijk meer naar de wetenschappelijke canons richtte. In dit werk heeft L. Moulin als hoofdredakteur een zeer groot aandeel.

II.4 Ondanks pragmatisme, toch een filosofische aanbreng

Het politieke als bevoorrechte vorm van maatschappijuittekening en -vormgeving is per se een kulturele activiteit. Het is dan ook niet te verwonderen dat langs deze weg een aantal filosofen tot politieke bijdragen komen.

Vooreerst moet opgemerkt dat in België de geschiedenis van de politieke en sociale doktrines maar weinig producten heeft voortgebracht. Een aantal artikels van E. De Jonghe moeten vermeld worden. Het is evenwel niet langs deze ingang dat de filosofie tot haar politieke bijdragen is gekomen. De bijdragen zijn wel gekomen langs de wijsgerige reflectie op het mens zijn en dan ook op de menselijke activiteit die het politieke is. Ook langs de sociale verantwoordelijkheid die een aantal wijsgeren meenden te moeten dragen, zijn aanbrengen gekomen.

Vanuit een thomistisch perspectief kwamen J. Dabin en J. Leclercq tot een kristelijke staatsleer, zie het *Doctrine générale de l'état. Eléments de philosophie politique* en het latere werk *L'Etat ou le politique. Essai de définition* enerzijds en de *Leçons de Droit Naturel II, L'Etat ou la politique* anderzijds. C. Van Gestel die met zijn werk *Het religieus socialisme* de weg van de Vlaamse school betreden had, heeft later een meer klassieke oriëntering aangenomen. Veel meer vernieuwend was J. H. Walgrave met zijn omvangrijke bijdrage in het verzamelwerk *Welvaart, welzijn en geluk*, een maatschappijleer die duidelijk een generatie later dan deze van Dabin was. Van grote betekenis is zeker L. Janssens: *Personalisme en democratisering* geweest. Dit is een oorspronkelijke gemeenschapsleer, in de lijn van het kristelijk personalisme waarvan de Fransman Mounier een der meest bekende voorvechters is. Deze gemeenschapsleer heeft in de kristelijke sociale organisaties zeer veel betekenis gehad. In diezelfde lijn van het kristelijk personalisme heeft A. Dondeyne gewerkt. Meer nog dan door zijn werken o.m. *Geloof en Wereld*, heeft Dondeyne invloed gehad langs zijn leerlingen en zijn probleemformuleringen. De vraag naar de dekonfessionalisering van de Belgische politiek heeft hij in de katholieke zuil duidelijk gesteld. Zijn 'leerlingen' o.a. J. De Meyer en J. Grootaers hebben deze dan verder uitgedragen. De meest recente en representatieve naam in de filosofische aanbreng is deze van B. De Clercq met *Godsdienst en ideologie in de politiek, Kritiek der Verzuiling* en *Socialisering en sociologie*. Hiermede is ook weer een nieuwe generatie aan bod die duidelijk meer 'wetenschappelijk' is, in

de zin dat meer aandacht reeds geschonken wordt aan de geschiedenis van de ideeën en de doktrinewording en dat nog meer aangeleund wordt bij de empirische sociale wetenschappen, bij voorkeur nog de sociologie.

De meeste van de vornoemde werken werden in zeer veel talen vertaald en vormen een zeer specifiek, nl. katholiek of kristelijk geïnspireerd filosofisch exportproduct van de politieke wetenschap in België. In bepaalde landen, waarnaar deze werken bij voorkeur gericht werden, hebben zij het beeld van de politieke wetenschap in België vertekend aangebracht.

Behalve de inspiratie van Mounier in sommige van boven vernoemde werken, is er vooral een invloed van de existentiële filosofie. In strikt filosofisch opzicht lijkt de referentie naar de Duitse stroming (Heidegger) het meest belangrijk, terwijl de politieke valorisering van deze ideeën eerder bij de Franse vertegenwoordigers (Merleau-Ponty vooral) schijnt aan te leunen.

Van vrijzinnige zijde is niet zoveel geleverd aan filosofisch-politieke bijdragen. De belangrijkste bijdrage is ongetwijfeld deze van L. Apostel en M. Bots: *Pluralisme en verdraagzaamheid*. Hier is de wetenschappelijke aanbreng duidelijk meer uitgesproken; de auteurs sluiten in aanzienlijke mate aan bij het neopositivisme. Andere namen uit deze zuil zijn J. Kruithof met delen uit zijn *De Zingeveer*, P. Vermeylen met een reeks artikels rond de relatie godsdienst en socialisme. Van socialistische zijde is er met ups and downs aanbreng van socialistische doktrinediscussie. M. A. Pierson: *Vingt leçons sur le socialisme*, H. Janne, *Le temps du changement*, H. Simonet, *La gauche et la société industrielle* zijn een paar recente titels. In de periode voor de tweede wereldoorlog hebben E. Vandervelde en H. de Man voor deze discussie gezorgd. En vroeger nog waren het L. Bertrand, L. de Brouckère en J. Destrée. Ondanks al deze discussie is evenwel tot nog toe in de officiële doktrine van de Belgische Socialistische Partij weinig verandering gekomen. Men houdt nog steeds vast aan het *Handvest van Quaregnon* van 1894.

Besluit

Bij het afsluiten van deel één van deze bijdrage werd gewezen op de dreigende realiteit van twee politieke wetenschappen in België op basis van het communicatieprobleem tussen de Nederlandstaligen en de Franstaligen. Nu blijkt echter dat dit niet de enige opdelingskracht is die aanwezig is.

Vanuit een andere grond, nl. de functionele vraag, blijkt dat er in België twee politieke wetenschappen zijn. Er is de vrijblijvende academische werkzaamheid, wat volgens de officiële definiëring uitsluitend naar het onderwijs moet toeleveren. En er is anderzijds de resultante van antwoorden op de vele kortlopende opdrachten van een pragmatisch ingestelde elite en de hoofdzakelijk vrije tijdspogingen om het beleid van deze elite te oriënteren

langs publicistische weg. Ook tussen een en andere oriëntering schort het wel eens aan communicatie. Het lijkt bovendien zo dat de tweede richting in België nog belangrijker is dan de eerste. Vandaar dat op deze bijdragen zo uitvoerig is ingegaan. De niet academische bijdragen zijn hoofdzakelijk in twee groepen in te delen. Enerzijds heeft men de aanlopen tot policy-studies. Het zijn de resultaat-overzichten van het gevoerde beleid. Anderzijds heeft men de onmiddellijke dienstbaarheidsstudies rond het beleid — in welke richting men dit ook opvat — en dit haast uitsluitend rond strijd-vragen. Het buitenlands beleid van België bijv., gezien het weinig democratisch gevoerd wordt, levert dan ook zo goed als geen studies op. De Vlaams-Waalse verhoudingen als uitmuntend strijdpunt in de laatste tien jaren kent derhalve een vloed van soortgelijke studies. De verbondenheid van deze studies ter beleidsuittekening met politieke stellingnamen en derhalve met partijpolitieke stellingnamen is vrij frekwent. De scherpte van de partijgrenzen in België kennende,³² leidt dit ook meer dan eens tot een niet gerealiseerde communicatie. Overigens wordt dit nog in de hand gewerkt door de verregaande partijpolitieke inschakeling van een aantal professoren. De belangrijkheid van de niet academische bijdragen ligt in de eerste plaats aan de infrastrukturele zwakte van de politieke wetenschap aan de universiteiten. Daar moet met de bijzonder schaars toegemeten middelen gewoerd worden om enig resultaat te bekomen. De funktionele definitie en de organisatie van de Belgische universiteiten is bovendien dan nog zo dat hieruit wel eens meer remmingen dan stimuli komen.

Maar ook de academische politieke wetenschap gaat niet vrij uit. De scheiding tussen de 'staatswetenschap' en de 'internationale betrekkingen' is dermate groot dat van een wederzijdse bevruchting voorlopig nog niet veel te merken is. Eens deze scheiding overbrugd ligt hierin toch wel de mogelijkheid voor een multiplikatoreffekt.

In de totale produktie is de aandacht voor de instellingen, de administratie en voor de verkiezingen zeer sterk overwegend. Het aandeel van deze belangstellingspunten verkleint echter relatief gezien, omdat de studie van de politieke akties stilaan toeneemt.

De politieke wetenschap in België is altijd schuw en zelfs afkerig geweest voor sterk beklemtoonde empirie; laat staan dat het behaviorisme hier enige kans zou gekregen hebben. De meer theoretische — zijnde de meer Franse — oriëntering van de werken en zelfs van de universitaire opleiding zal hieraan niet vreemd zijn. En precies de oriëntering op de Franse politieke

³² Zie bijv. W. Dewachter, C.V.P. en P.S.C. in 1969 of het testen van de sterkte der partijgrenzen. In: *Année politique 1969 — Politiek jaarboek 1969*, Brussel, 1973, blz. 61-93.

wetenschap is niet de meest regenererende omdat ook zij enigszins een achterstand op te halen heeft. Bovendien geeft ook de taalkundige opdeling communicatieproblemen in de academische politieke wetenschap.

Het is een aantrekkelijke vraag voor de kennissocioloog die gans de uiteenzetting begeleid heeft, de evolutie na te gaan bij een toenemende emancipatie van het Vlaamse volk, emancipatie die ook voor een deel sociaal-economische emancipatie is. Vanuit deze fundamentele beweging is het 'normaal' dat men langs Vlaamse zijde resoluut de weg van de politiekociologie uitgaat. Kern hierbij is Leuven³³ Maar Leuven heeft niet het monopolie en niet iedereen in Leuven volgt die weg. Het is bovendien nog te vroeg om definitief van een oorspronkelijke bijdrage van uit deze Vlaamse politiekociologische hoek te spreken. Afwachten is hier de boodschap. Ondertussen evolueren de Université Libre de Bruxelles en de Université Catholique de Louvain in andere richtingen en volgens andere determinanten. Het wordt nog dubbel interessant voor onze kennissocioloog de evolutie na te gaan bij een toenemende Europese politieke integratie. Waarschijnlijk is er binnen een tiental jaren niet eens meer sprake van een Belgische politieke wetenschap, hoogstens nog van een politieke wetenschap. De Belgische politieke wetenschap heeft in wezen maar twee hechttingspunten: haar ontstaansgrond en groei enerzijds en de Belgische politiek als haar voornaamste studie-objekt anderzijds. Met vlug tempo groeit men weg uit de ontstaanskanalen. Meer en meer verruimt het objekt weg van de Belgische politiek. En zelfs als het daarbij blijft, wat zal het Belgisch politiek bestel binnen tien jaren nog zijn? Het zal zeker niet meer zo 'latine' zijn als Charles Rogier het wenste. En dit 'latine' zijn, was voor hem een kwestie van 'to be or not to be'. Vraag is of de elite wel voldoende soepel kan zijn in zijn waarden om in de elitaire konsensus de twee elementen 'latine' en 'sera ou ne sera pas' los te koppelen. Binnen tien jaar zullen politologen deze vraag beantwoord hebben. Of het Belgische politologen zullen zijn is een andere vraag. Dat hangt ondermeer van hen af.

³³ Het is ook de Katholieke Universiteit te Leuven die qua sociale herkomst van het professorenkorps het meest 'democratisch' is van alle Belgische universiteiten. Zie R. Constantini, M. Van den Abeele, *Les professeurs d'université*, Brussel, 1971, blz. 13-14 en 57.